

LITERATURE AND GLOBALIZATION: A SOARING TREND

Laura Pop

PhD Student, "Transilvania" University of Braşov

Abstract: In the political context of globalization – intensely manifested in the last decades –, up-to-date literary studies tend to describe literature parting from the old nation based formation theory shifting to a new theoretical and institutional trend which organizes its specific content in terms of space, i.e. charts and graphs. The latter is seen as a more productive in terms of literary relationships, according to its proponents. Along with this trend a new set of spatial metaphors – linked to social, cultural, anthropological and literary discourse of the last two decades in the U.S. – came in use. The lexicon comprising spatial metaphors is vast and abundantly used in syntagms spanning from social to various cultural theories. To give some examples, subject positioning, localizing/localization, cartography, journey (de/re)centration, theoretical / ideological / symbolical / conceptual space, spaces of significance, territorialisation are just a few of them. The shift towards a literary geography seems to disqualify the principles of literary history, i.e. from its outward chronological shape (of literary history) to its internal geography principle which by its "active" force shapes the depths of literature from the inside (F. Moretti). The proposal of giving a geographical orientation to literature content will also led accordingly to visible links of significance which escaped to literary analysts/theorists/critics attention up to now, and also to a new understanding of literature now organized on other different scales, i.e. regional, or global, rather than national. The political tendency toward a globalized world and, as such, to the theory of a globalized literature not only strongly opposes to literary history, but also to national literature which fundamentally lays the historic principles on its very foundation. The debate is still on favouring global / regional over national literatures these days.

Keywords: globalization, global literature, literary history, literary geography, national literature.

Studiile actuale articulează literatura ca spațiu în termenii săi teoretici și instituționali, urmărind o cartografiere a fenomenului literar (european) precum și introducerea unei perspective mondialiste/globaliste în studiul literaturii.

În centrul acestei orientări se situează utilizarea unor metafore spațiale ce caracterizează discursul social, antropologic cultural și literar din S.U.A. în ultimele două decade. Lexiconul metaforelor spațiale este deosebit de fertil și omniprezent în noile teorii sociale și culturale, așa cum se poate observa în sintagme precum: poziționarea subiectului, localizare, cartografiere, călătorie, (de/re)centrare, spațiu teoretic, spațiu ideologic, spațiu simbolic, spațiu conceptual, spații ale semnificației, teritorializare, etc. Inițial, aceste metafore au avut un rolul de a împropăta terminologia existentă, nefastidioasă, acum însă ele par a fi a invadat aria discursivă, implicând realități politice și literare curente și chiar contribuind la susținerea noilor politici

globaliste. Dimensiunea discursivă cunoaște o organizare topografică, pornind de la un model hipertextual și adaptând o periodizare spațială, contrară celei narative (organizate cronologic). Această orientare conduce la o *geografie literară* ce se remarcă prin reprezentarea producției literare asemenea unei hărți sau grupări de hărți, așa cum observăm și lucrarea lui Franco Moretti intitulată *Atlas of the European Novel: 1800-1900*¹.

Principiul globalist are ecou și în literatura noastră prin contribuții aparținând lui Cornel Ungureanu și Adrianei Babeți. Întrebat într-un interviu despre posibilitatea scrierii unor *geografii literare* la noi, Cornel Ungureanu precizează: „Anul acesta va apărea ediția a doua a acestei cărți², adăugită, care vrea să atragă atenția că în conceptul de «geografie literară» intră obligatoriu «geopolitică»³. Contextul politic atașat *geografiei literare* sugerează remodelări ale granițelor naționale, fluidizarea lor, privirea literaturii în context transnațional. În același interviu, C. Ungureanu vorbește despre „narațiunea critică” (lectura critică) conexă *geografiei literare* despre care precizează faptul că este irelevantă pornind de la istorie, ea „trebuie să plece de la felul în care istoria devine geografie ... literară”⁴ și continuând

Pentru ca o narațiune critică să stea în picioare – dacă e să vorbim de geografia literară – trebuie să vorbim de granițe. De așezarea granițelor și a centrului, în timp. Ca să vorbim despre așezarea granițelor și a Centrului, trebuie să apelăm la geopolitică. Trebuie să ne întoarcem la biografiile scriitorilor – măcar a marilor scriitori. Nu putem judeca operele fundamentale fără să înțelegem contextul – cine și când le scrie”⁵.

Ideea împărțirii literaturii pe regiuni și alcătuirea unor geografii literare implică descentralizare culturală, care are totuși nevoie de racordare la un nucleu, un centru la care diversele regiuni sau margini să se raporteze. Cornel Ungureanu explică: „o descentralizare care e o Centralizare”⁶, dar despărțirea pe regiuni nu este o urgență. Este mai degrabă o grupare a scriitorilor „cei de mult și de azi”⁷ pe zone: transilvăneni, bănățeni, bucovineni, basarabeni, dar și pe etnii: germani, maghiari, sârbi, ruși, ucrainieni, evrei care numesc „alte granițe și alt centru. Dacă ignorăm contextul, ignorăm valoarea literară a operei și numim, cu insistență, valoarea politică”⁸.

Noua orientare spre o *geografie literară* descalifică istoria literară tradițională organizată cronologic, geografia fiind un principiu mai productiv în opinia lui Moretti⁹: „Geography is (...) an active force, that pervades the literary field and shapes its depth”. O geografie literară, o literatură conectată explicit cu geografia prin intermediul cartografierii ar conduce la relații vizibile prin observarea acelor semnificații care au scăpat e posibil să fi „scăpat” atenției specialiștilor până în prezent.

Conceptulul de *spatial turn*¹⁰ (viraj spațial) vehiculat în zona anglofonă este cel care explică tranziția dinspre o organizare istorică a literaturilor naționale spre una de tip spațial, reflectând atât conceptul de transnaționalitate cât și relațiile globale/mondiale între diferitele fenomene literare, permițând chiar o privire sincronică în reflectarea structurilor literare.

1 Franco Moretti, *Atlas of the European Novel: 1800-1900*. London/New York, 1998.

² Este vorba despre vol. „Istoria secretă a literaturii române”, Ed Aula, 2007.

³ Interviul realizat de Cristian Pătrășconiu cu Cornel Ungureanu, *Despre Istoria Banatului. Azi*, în *Geografia literaturii*, în revista online LaPunkt, aprilie 2016.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Op. cit., p.3.

¹⁰ Paul Jay, *Global Matters: The Transnational Turn in Literary Studies*, 2010.

Sintagma de *viraj spațial* a apărut în relație cu, dar și ca reflectare a unor fenomene ce includ migrația, experiența interculturală, deterritorializarea, postcolonialismul¹¹. Tocmai observarea acestor fenomene și a schimbărilor produse de ele au condus la concluzia că e necesară de fapt studierea spațiului nou creat, văzut ca un construct. Apariția acestui concept este strâns legată de noile studii postcoloniale care afirmă necesitatea schimbării perspectivei dinspre organizarea istorică a literaturilor naționale tradiționale înspre exprimarea unor relații noi, de temporalitate spațializată ca urmare a conștiinței că spațiul este un produsul istoriei. În acest mod, relații ale politicilor de globalizare/mondializare de dată actuală influențează în ansamblu și (re)organizează și domeniul literaturii. Modelul spațial de organizare spre care tinde în să se articuleze literatura astăzi are în subsidiar o *geopoetică, poetică a spațiului*, anticipată de unii scriitori încă din ultimele decenii ale secolului trecut. Asistăm la noi codificări de tip geografic – spațial comunicând relații noi de putere (economică, politică), vizibile și în producția literară a spațiilor naționale.

Aceste tendințe noi sunt în contracurent cu ideea de formare/formațiune națională și mai ales a formei extreme, naționalismul, despre care Ernest Gellner susține că „inventează națiuni acolo unde ele nu există”¹². Cei mai mari contributori la *invenția națională* în Europa Centrală și de Est au fost poeții și filologii, promotorii instituțiilor și textelor necesare constructului. De acțiunile concrete ale acestora se leagă apariția dicționarelor, revigorarea poeziei naționale vernaculare în etape succesive, mai întâi readucând în atenție poeții înaintași apoi prezentând apoteotic poeți ai timpurilor și canonizarea poezilor naționali (pe Mihai Eminescu, pe Hristo Botev). (Re)construind un trecut literar național susținut de publicarea poeziei populare de tip oral scrierea unor narative naționale se bazată pe momente glorioase ale istoriei naționale¹³. Filologii au încheiat în fapt *constructul* național culminând cu scrierea de istorii literare, *narative* de proporții, curpinzând textele fondatoare medievale și însăși istoria reînvierii limbii, urmate de canonizarea poezilor. Istoricii literaturilor naționale se bizuiau pe cauzalitatea, coerența și finalitatea fenomenelor fondatoare ale istoriilor lor de aceea au simțit nevoia să supună *constructului* lor orice percepție care nu se potrivea narativei¹⁴. Dezvăluirea etapelor de realizare a acestei narative-construct își conține indirect și critica, opunând acesteia un nou tip de articulare a studiilor literare din perspective spațiale. Într-un fel, critica demersului istoric bazat pe cauzalitate argumentează cu faptul că sunt puține șanse ca etapele pe care literaturile le-au parcurs pentru a ajunge la narativa națională să coincidă într-o măsură așa în mare parte, având la bază aceleași principii fondatoare și mizând pe un traseu comun, paralel, de aici concluzia artificialului acestui construct național.

Urmărind momentele istorice ale constituirii literaturilor naționale se identifică inițial formarea unui spațiu literar internațional de secol XVI, cu apărarea limbilor/literaturilor vernaculare în fața limbilor/literaturilor clasice. Apoi introducerea, la final de secol XVIII și început de secol XIX, a unui criteriu nou de legitimare literară (opus clasicismului francez), centrat pe originalitatea națională/populară. Germania, spre exemplu, a avut un rol important în acest sens, prin Herder și romanticii germani care au enunțat idei importante privitoare la originea literaturilor naționale, idei valoroase și pentru alte națiuni, constituindu-se în adevărate îndemnuri pentru formarea altor state (Polonia, Slovacia) centrale și est-europene care luptau

¹¹ Ibidem, p.8.

¹² Ernest Gellner, *Thought and Change*. London: Weidenfels, 1964, p.169 apud Marcel Cornis-Pope John Neubauer în ”Towards a History of the Literary Cultures in East-Central Europe: Theoretical Reflections”, American Council of Learned Societies, ACLS OCCASIONAL PAPER, No. 52, p. 13.

¹³ Cornis-Pope, 2004, p.14.

¹⁴ Ibidem., p.15.

împotriva dominației de limbă și literatură germană¹⁵. Articularea unei limbi naționale a permis revendicarea poziției de egalitate literară de către fiecare națiune în ascensiune. Capitalul literar era un simbol de identitate națională, tot astfel cum limba devenise un fundament al rațiunii politice. O a treia revoluție literară a avut loc odată cu procesele de decolonizare de secol XX, care a condus la eliberarea multor țări excluse dintr-o literatură până atunci și la un policentrism în sistemul literar modern.

De o egală importanță cu fundamentarea și dezvoltarea instituțiilor literare a fost construcția de texte. Presa a jucat un rol cheie în procesul de trezire națională – publicații, ziare și reviste patriotice – , apariția de redacții, edituri, grupuri teatrale, societăți care cultivau limba națională, alături de poezie. Inițiativele amintite constituiau adesea etapa inițială și vizau orașele de provincie (caz asemănător fiind și Brașovul, centru al provinciei / regiunii transilvane) anterior proiectelor de instituționalizare a capitalelor.

Construirea/constituirea națiunilor distincte s-a fondat pe instituțiile naționale reprezentative, adevărate vehicule și simboluri ale culturii naționale. Academii naționale (la români, prefigurată de societatea ASTRA din Brașov), universitățile, bibliotecile și teatrele aveau rolul lor specific în proiectul național: academia cu atribuții în cultivarea și apărarea limbii naționale, în generarea de dicționare și în apariția producțiilor literare, a istoriilor și a manualelor, un rol însemnat revenindu-i în stabilirea unor linii directoare în învățământul de limba națională și a literaturii de nivel gimnazial și universitar. Universitățile și-au asumat rolul de a forma profesori de literatură pentru învățământul secundar și universitar, de a genera istorii literare, cursuri, manuale, ghiduri (publicațiile brașovene de acest tip sunt numeroase). Teatrul național avea menirea de a stimula scrierea de opere dramatice despre trecutul național, producții care să celebreze națiunea, iar scriitorii puteau să celebreze premierele teatrelor cu piese ficționale. Instituționalizarea literaturii a contribuit la ridicarea *caracterului național al orașelor capitală*, care au devenit simbolice pentru o națiune, dar și locuri de întâlnire pentru scriitori străini, intelectuali, spații cosmopolite. Orice capitală (cu o populație multietnică) centrală Est-Europeană care se respecta avea un ziar de limbă germană¹⁶. Brașovul, ca oraș capitală, cunoaște aceste etape.

Proiectul național literar a avut misiunea de a porni o mișcare de eliberare și de autodeterminare împotriva puterilor hegemonice externe pentru a se împotrivi minorităților în construirea propriilor literaturi vernaculare ca expresie a propriei „comunități imaginate”¹⁷.

Traseul similar urmat în constituirea națiunilor, literaturilor naționale și a identității naționale a avut plusurile și scăderile sale. Conținând prerechizite diferite, șansele ca diferite comunități lingvistice să-și construiască pe același tipar națiunile distincte sunt mici. De aceea se vehiculează ideea ca acest proiect a dus mai degrabă la niște *comunități imaginate*¹⁸, care mai degrabă construiesc socială cu instituțiile ei decât să reproducă o comunitate. Percepția de *contract* dată de parcursul similar al constituirii națiunilor / literaturilor naționale devine însăși miză a argumentării discursului literar pe fundamente noi, spațiale / geografice. La acestea se adaugă percepția nedreptății ce s-a făcut minorităților prin îngrădirea dreptului la exprimare etnică ce a făcut parte din planul nivelator înspre afirmarea unui caracter național.

Cercetări ulterioare ale proiectului național de anvergură vor putea pune în relație date și mai puțin discursuri argumentative partinice. Privitor la comunitățile monolingvistice

¹⁵Ibidem., p. 12.

¹⁶Ibidem. 16.

¹⁷Benedict Anderson, apud Corniș-Pope, p. 17.

¹⁸Benedict Anderson, *Comunități Imaginate. Reflecții asupra originii și răspîndirii naționalismului*. Traducere de Roxana Oltean și Ioana Potrache, București, Editura Integral, 2000.

constitutive unor națiuni, în baza principiului de separare, ne întrebăm la ce rezultat se va ajunge luând în calcul statistica ce urmează: India are optsprezece limbi oficiale, Africa de Sud, unsprezece, Belgia și Elveția, câte trei, multe alte țări (între care Suedia și România, Italia, S.U.A.) au minorități lingvistice semnificative. Se sugerează faptul că multilingvismul produce conflicte, chiar dacă multe dintre aceste națiuni reprezintă entități politice viabile și realități istorice. În schimb, limba este adesea insuficientă pentru a ține laolaltă națiunile, exemplul venind chiar din zona noastră: comunități vorbitoare de aceeași limbă națională (România și Republica Moldova) nu au reușit să ajungă la o coeziune națională¹⁹.

La polul opus, constituirea unei comunități multilingve, mai largi (regională, europeană) nu are aspectul unui construct? Prin ce se diferențiază, ce argumente susțin o susțin, ea nu este la rândul ei un construct și deci la fel de puțin credibil?

Este o istorie literară central est-europeană mai de încredere în contrapondere cu o istorie literară națională? Oferă ea o mai bună înțelegere a literaturilor? Are ea vreun sens superior aici? Întrebările acestea l-au determinat pe David Perkins²⁰ să fie sceptic în a scrie *istorie literară* astăzi. În viziunea sa, istoricii literari au căutat să explice, în parte, de ce operele literare au căpătat caracterul pe care îl au și de ce s-au dezvoltat așa cum a făcut-o, explicațiile pe care le-au oferit însă fiind vagi, neconvingătoare, întrucât reprezentativitatea lor este adesea incompletă și lipsită de obiectivitate. Perkins susține că istoriile literare sunt, în cel mai bun caz, niște reprezentări ipotetice și declarații provizorii, și aceasta în timp ce acceptă tacit că trecutul a avut propria realitate și propriul fel de a fi, a fost într-un anume fel și nu în altul. Dacă ultima propoziție este adevărată, înseamnă că fiecare nouă versiune a trecutului poate fi văzută ca un câștig! Rezolvarea pe care o intuiește Perkins vine din consensul social, cel de care depinde existența istoriilor sociale, dar trăim vremuri *post-* cu fragmentări ale structurilor existente, dovada fiind chiar intenția de a fractura existenței istoriilor literare, lipsite de consens. Chiar consensul dobândit în istoriile literare naționale a fost dobândit la capătul unor confruntări internaționale. Cu dificultatea dată de chestiunea consensului privind istoriile literare, care poate fi șansa unui consens transnațional, prevăzut de o literatură constituită pe fundament global ce se ridică? De admite că trecutul a avut o propria realitate creată de o anume perspectivă umană. Din materialele relevante, autorii de istorii literare au selectat momente relevante ce au fost interconectate în alcătuirea unei istorie. Dacă la scară națională putem fi de acord că a putut fi accesat/urmat un consens privitor la aceste date, standardele universale impuse într-o istorie nu au șanse, căci oricând putem decide că o reprezentare istorică e mai bună decât alta, date fiind scările valorice și normele distincte de judecată ale indivizilor și grupurilor cuprinși într-o istorie globală²¹.

O concluzie se desprinde cert: nevoia de narrative s-a diminuat²² căci comparea unor istorii literare naționale și comparate aduc paradigma schimbării, nu a progresului și deci, o istorie literară central est-europeană aduce doar schimbare. Ceea ce pare să implice progresul este o istorie regională dar nu privitoare la națiuni ci în raport cu o cantitate de informație ce implică recuperare, reevaluare, date privind voci ale unor minorități etnice, selecția urărind principiul gradului de generalitate și a ideilor călăuzitoare. Neîncrederea într-un proiect *regional* vine din utilizarea aceluiași concept după căderea blocului sovietic și introducerea ideii de *liberalism vestic și capitalism în regiune*, motiv pentru care numeroși cercetători și-au

¹⁹Corniș-Pope, p. 19.

²⁰David Perkins, apud Corniș-Pope.

²¹ Corniș-Pope, pp. 19-20.

²² Ibidem., p.21.

declinat acordul privind participarea la construirea unei istorii literare regionale în care au văzut o reluare a conceptualizării vestului despre celălalt, esticul.

Finalitățile unei istorii literare naționale, regionale sau pe orice principiu de alcătuire nu aduc date, ci noi explicații/înțelegeri a informației recontextualizate articulate din perspectiva prezentului și în viziunea unui viitor prefigurând o detensionare, o înlesnire a comunicării între popoarele din *regiune*²³. O istorie central est-europeană de tip regional va trebui să reziste tendinței totalizatoare practicate de narativa națională și să nu se fundamenteze pe o structură cauzală, organicistă și teleologică, valabilă în vechea paradigmă, evenimentele selectate să permită asocieri, să se situeze deasupra unor determinări.

În afirmarea procesului globalizare își găsește câteodată germenii chiar în interiorul literaturii, neintenționat, subtil, dar posibilă bază a argumentării. Ele pot fi constitutive sau pot emerge din analiza unor concepte, fenomene și relații interne, proprii literaturii. Un asemenea caz se regăsește într-un capitol intitulat „Avangarda. O propunere de globalizare”²⁴ aparținând lui Cornel Ungureanu când se invocă înțelesul plural al conceptului de avangardă propus de Adrian Marino în „Dicționarul de idei literare”²⁵ sugerând implicit o multitudine de mișcări de avangardă, „avangarde” („patruzeci de **isme**” s.a. indică autorul). Stimulat de ideea lui Marino, Cornel Ungureanu ajunge la concluzia că începuturile avangardei s-ar putea afla în jurul perioadei de creație macedonskiană, ulterior unei survolări a istoriei și a antologiilor avangardelor românești aducându-l în fața observației că „toți istoricii avangardelor ar vrea să scrie istorie, care să descopere, în trecut, alte reguli ale jocului care să afirme spiritul tânăr al unei epoci de renaștere. Fiecare mare scriitor (sau fiecare autor anonim) poată să păstreze șansa (să dețină secretul) unei inițiative «avangardiste», evident noi, contestatate, globalizante”²⁶. Termenul *globalizare* actualizează caracterul și conținutul/sensul prezentei discuții.

O geografie a literaturii ar însemna, așadar abandonarea criteriilor care au stat la baza scrierii istoriilor literare și înlocuirea principiului estetic fundamental pentru cei ce l-au susținut (Măiorescu, Lovinescu, Negoșescu, Manolescu) cu altele. O istorie alternativă a literaturii în care să se identifice mai ușor așezarea spațială a temelor, motivelor. Despărțirea de Imperiul Otoman, de cel țarist, de cel Austro-Ungar „au închis istoricul literar (dar și comparatistul) în bunkerul spaimei naționale”²⁷, dar acesta nu este motivul real pentru care o literatură rămâne necunoscută publicului larg, european sau mondial. „Bune sau rele”, marginale sau centriste, „spații ale culturii trebuie cartografiate” crede Cornel Ungureanu căci dincolo de aceste etichete, spațiile există și ele sunt caracterizate de o exprimare artistică importantă rezultată dintr-o identitate asumată și confirmată de creația literară.

Globalizarea este un fenomen care se petrece în etape, prima dintre ele fiind europenizarea, observată între deceniile cinci și opt ale literaturii noastre, așa-zicând „faza anterioară a globalizării”²⁸, o fază de europenizare a culturii române susținută de Cercul literar de la Sibiu condus de Ștefan Aug. Doinaș alături de Ion Negoșescu, Ovidiu Cotruș, Nicolae Balotă, Eugen Todoran, Corneliu Regman, Radu Enescu. Faza actuală a globalizării se detașează de structurile mai vechi ale globalizării intrând într-o fază nouă, *deteritorializarea*²⁹, indicată drept condiția culturală a globalizării, fază a deschiderii către lume și ca urmare a accesului casnic la

²³Ibidem. pp.22-23.

²⁴ Cornel Ungureanu, *Istoria secretă a literaturii române*, Editura Aula, Brașov, 2007, capitolul „Avangarda. O propunere de globalizare”, p. 391.

²⁵ Adrian Marino, *Dicționarul de idei literare*, I, 1973, Editura Eminescu, pp. 177-178.

²⁶ Cornel Ungureanu, *Istoria secretă a literaturii române*, Editura Aula, Brașov, 2007, p. 394.

²⁷ Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române*, azi, vol. 1, Muntenia, Editura Paralela 45, Pitești, 2003, p. 6.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

tehnologiile de comunicare conducând la modificarea aspectelor practicilor noastre comune. Se subliniază ideea că globalizarea, descrisă ca „dis-locare”, „de-locare” de autori³⁰ nu trebuie percepută ca având un caracter distrugător pentru localitățile reale, înțelegerea corectă a fenomenului vine odată cu explicația privind modernitatea ca agent în procesul de înlocuire a „localităților reale cu „non-locuri”, căci literatura modernă validează trăirea în non-locuri, fără a se așeza într-un timp și loc definit relațional, istoric, identitar, preferând semnul efemerității și atemporarului.

Condițiile politice existente ne aduc în fața unui fenomen care provoacă fie spaimă (în fața noutății), fie este văzut / înțeles ca o soluție a viitorului. Se vorbește despre *globalizare* ca despre un fenomen amenințător la adresa identității naționale, dar și de posibilitatea ca acest fenomen să anuleze opoziția identitară percepută ca barieră între culturi. Ceea ce cu două secole în urmă Goethe visa, un fenomen de literatură globală, mondială, astăzi prinde contur odată cu procesul de „mondializare istorică a pământului”³¹, este acum privit ca amenințare vie a structurilor / formațiunilor etnice, statale, naționale ce cuprind obiceiuri ancestrale, limba, cultura acestora³², proces de forță care tinde să spulbere identități naționale, regionale. Dar procesul de globalizare este aparent validat de modernitatea timpurilor moderne care au făcut posibile fenomene din „*paradigma post-*”³³ (postmodernism, postcolonialism, postistorie) și care definesc valorile culturale ale prezentului.

Discuția privind cultura română în particular atrage modele noi de structurare pentru înțelegerea devenirii noastre: o geografie a literaturii române ar putea să o salveze de la distrugere într-un context al „paradigmei negative”³⁴, cea a lui post-

Tema identității naționale și a interesului național a devenit astăzi sensibilă în cotextul politicii de globalizare. „Este nevoie de o retorică nouă, suplă, modernă, fără nici o legătură cu stereotipiile și limbajul de lemn în care a sucombat discursul public național începând cu anii ’70 ai secolului trecut. Ne aflăm într-o situație dificilă”³⁵. Tema identității naționale este de actualitate mai mult ca oricând pentru a echilibra discursul globalizant ce tinde să devină dominant. Argumentele în favoarea globalizării și superimpunerii macrostructurii peste unitățile mai mici de tip național și-au făcut efectul după invocarea eșecului politicii radicale extremiste de dreapta din perioada interbelică precum și a retoricii grotești a naționalismului ceaușist. Invocarea în mod diplomatic a politicii corecte de către discursul globalist a condus la adoptarea acestuia de către învățământul de masă care se îndreaptă mai degrabă către teme generale, civice europene și concepte teoretizante în detrimentul asimilării tradițiilor culturale autohtone și a valorilor specifice naționale prin studiul textelor clasicilor. Ce oferă în schimb statul global? Din discursul globalist oficial aflăm că se urmărește ștergerea diferențelor economice și de șanse ale cetățenilor europeni în timp ce, totuși, sunt tolerate clivajele sociale între națiuni. Se întreține confuzia privind sensul termenului *național* insistând pe indentificarea sa cu radicalismul conținut de termenul de *naționalism*. Desigur, proiectul unei societăți globale are avantajele sale, dar rămâne de văzut dacă structura statului național a devenit inutilă în fața macrostructurii administrative a celor din Comunitate. Nu trebuie pierdută din vedere nici ființa națională, ființa spirituală a unui popor ce se constituie ca organism independent etnic, statal, național aflat într-o

³⁰ Ibidem., p. 9.

³¹ Ștefan Augustin Doinaș, apud Cornel Ungureanu, op. cit., p. 7.

³² Ibidem.

³³ Ibidem, p. 8.

³⁴ Ibidem., p. 9.

³⁵ Bogdan Crețu, *Tema națională, azi. Între criza ideologiei globalizante și criza retoricii populiste*, în rev. Contemporanul (online), în Clubul „Ideea Europeană”, Nr. 03/Martie 2017.

cultură cu un set unitar de tradiții, obiceiuri ancestrale, limbă etc. Evoluția către un accentuat globalism îi apare ființei unui popor nici mai mult nici mai puțin decât un atentat la una dintre aceste diferențe prin care se legitimează identitar și care-i asigură prezervarea în timp.

Pentru a încheia, societățile postmoderne, postcoloniale au permis studiul literaturii de pe o poziție nouă globalizatoare (prolifică, de actualitate, cu un posibil sens al echității – pretind inițiatorii și susținătorii ei). Consecință directă a acestei orientări este chiar destabilizarea frontierelor literare naționale tradiționale permițând observarea caracterului său transnațional necesar în alcătuirea geografiilor literare a căror perspectivă adaugă cadrului temporal inițial reflectarea realităților sociale, economice, politice, un imaginar geografic.

Avantajele proiectului de cuprindere globală a spațiului nostru național au fost întrevăzute (iar succesul său creditat) de toți aceia aflați în poziții cheie ale structurilor (politic, economic, social și cultural) românești care au și contribuit la acomodarea acestuia la noi, dar au fost respinse de către alții, preponderent din zona socio-culturală, care au ridicat problema adecvării proiectului globalist la realitatea noastră social-culturală, aparent, în contrast cu alte spații geoculturale și istorice pentru care proiectul a fost viabil. Rapoarte ale acomodării cu fenomenul de cuprindere globală indică anumite disfuncționalități ale acestei structuri, traduse printr-o stare de criză a fenomenului globalist, incapabil să ofere soluții în situații particulare.

Criza discursului globalizant la noi constituie simultan oportunitatea lansării unui apel la „reconstrucție identitară”³⁶ și la re(a)creditarea modelului național ce „nu a fost lăsat să funcționeze într-un regim de normalitate”³⁷. Ocazia potrivită pentru această dezbatere pare să se găsească în preajma sărbătoririi centenarului Marii Uniri din anul 2018. Este esențial însă ca termenii acestei debateri să fie *supli, moderni și europeni* iar bilanțul făcut cu această ocazie să fie dublat de „o privire retrospectivă vizând posibilitățile, șansele, legitimitatea temei naționale în secolul al XXI-lea”³⁸.

BIBLIOGRAPHY

1. ANDERSON, Benedict, *Comunități Imaginate. Reflecții asupra originii și răspîndirii naționalismului*. Traducere de Roxana Oltean și Ioana Potrache, București, Editura Integral, 2000.
2. CREȚU, Bogdan, „Tema națională, azi. Între criza ideologie globalizante și criza retoricii populiste”, în rev. „Contemporanul” (publicație online), în Clubul „Ideea Europeană”, Nr. 03/Martie 2017.
3. GELLNER, Ernest, *Thought and Change*. London: Weidenfels, 1964, p.169 apud Marcel Cornis-Pope John Neubauer în ”Towards a History of the Literary Cultures in East-Central Europe: Theoretical Reflections”, American Council of Learned Societies, ACLS OCCASIONAL PAPER, No. 52.
4. JAY, Paul, *Global Matters: The Transnational Turn in Literary Studies*, 2010 .
5. MARINO, Adrian, *Dicționarul de idei literare, I*, 1973, Editura Eminescu.

³⁶Mircea Martin, invocat în articolul citat anterior cu un articol publicat în Observator cultural, nr. 856, 19-25 ianuarie 2017.

³⁷Bogdan Crețu, *Tema națională*.. .

³⁸Ibidem.

MORETTI, Franco - *Atlas of the European Novel: 1800-1900*. London/New York: 1999, Verso [1998].

PĂTRĂȘCONIU, Cristian interviu cu Cornel Ungureanu, „Despre Istoria Banatului. Azi, în Geografia literaturii”, în revista online LaPunkt, aprilie 2016.

6. UNGUREANU, Cornel, *Geografia literaturii române, azi, vol. 1, Muntenia*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003.
7. UNGUREANU, Cornel, *Istoria secretă a literaturii române*, Editura Aula, Brașov, 2007.